

Държавата КТБ

Използването на банката за концентрация на капитали, собственост и власт е незаконно и опасно

От Николай Стоянов
29 март 2013

Източник: Капитал

Кое беше причина и кое следствие няма значение. През седмицата мажоритарният собственик на Корпоративна търговска банка (КТБ) Цветан Василев набеди президента Росен Плевнелиев и назначения от него кабинет в безпрецедентно по тона си интервю пред австрийския Der Standard, като каза, че обслужват корпоративни интереси. На другия ден правителството даде сигнал, че ще адресира проблема със свръхконцентрация на пари на държавни предприятия в КТБ. Публиката гадае дали интервюто е било изпреварващ ход-предупреждение към временната власт или грешка, която предизвика нейната реакция. Яйцето или кокошката в случая не е важният въпрос.

Повече от нормално е да има правила за управление на парите в държавните фирми и диверсификация в множество качествени банки. Правителството избра именно такъв институционален подход, а обявявайки, че лично премиерът ще води работната група за писането на правила, даде да се разбере, че гледа на темата сериозно. С основание.

Преразпределянето на дори част от държавните пари към други банки означава създаване на нормалност, но и обявяване на война на най-голямата олигархична група, създавана от 89-а насам - по-голяма от "Мултигруп" (по времето на Беров), многократно по-голяма от "Орион" (при Виденов) и от "Олимп" (при Костов) - за тези, които си ги спомнят. Въвеждането на правила в нещо толкова семпло, каквото е управлението на държавните пари, би извадило на показ и дълго замазвани тайни. То би разкрило, че огромна част от привлечените в КТБ средства са отишли, за да финансират разрастването на империята около мажоритарния ѝ собственик, че тези инвестиции са твърде рискови, че не само държавата като принципал, но и "Банков надзор" си е затварял очите. Да го кажем така: ако струпването на публични средства в КТБ е цъкало като бомба със закъснител, през последните две години за нея като зложници са закачени и хиляди обикновени вложители.

Къде са парите на държавните компании

През последните две години официалната информация за паричните ресурси на държавните предприятия пресъхна, но нищо не показва да има значима промяна от 2009-2010 г. Тогава по данни на министерства, които имат държавни предприятия под опеката си с ресурс от 1.2 млрд. лв., стана ясно, че 35% от тях са в една банка - Корпоративна търговска банка. Това означава ресурс от около 420 млн. лв. Последните публични данни от есента на 2010 г. показаха, че 70% от средствата на компаниите под егидата на икономическото министерство са в същата банка. Тази пролет индиректно научихме, че тенденцията се запазва - при присъждането на рейтинга си за Българския енергийен холдинг рейтинговата агенция Fitch отбеляза като проблем слабата

диверсификация на паричния ресурс на холдинга с концентрирането на 87% от ликвидността си в една банка. Това е КТБ. Според данните, цитирани от Fitch, в края на септември 2012 г. паричните средства на БЕХ са били 717 млн. лв., т.е. около 623 млн. лв. са в една банка.

Банка за лична употреба

КТБ е най-бързо растящата банка. Само за 2012 г. активите ѝ са нараснали с 39% при средно 7% ръст за банковата система. За последните четири години банката се е почти утроила и вече е шеста по големина с 5,6 млрд. активи. Свързани с Цветан Василев компании изникват в почти всяка по-голяма корпоративна или приватизационна сделка, а финансирането им под една или друга форма идва от същата банка. Това поражда подозрения за недопустима концентрация на кредити към свързани лица - показател, който заради сигурността на вложителите по закон би трябвало да се контролира от БНБ.

"Капитал" опита да събере тази информация по публични източници. Без претенция за изчерпателност по данни към края на 2011 г. над 1 млрд. от кредитите, отпуснати от КТБ, са към свързани със собствениците лица. Това е една четвърт от активите и над една трета от кредитите на банката към онзи момент. Сумата не включва някои големи сделки като приватизацията на "Булгартабак холдинг" (където формално инвеститор се води лондонското поделение на руската Внешторгбанк - VTB Capital), както и по-нови придобивки – "Техномаркет", БТК и др. Освен това тук се виждат само декларираните по отчети на свързани компании задължения, но не и банкови гаранции, което е възможно да направи експозицията много по-голяма.

От разгледаните 107 свързани компании успяхме да установим задължения към КТБ на 51 (директно декларираните в отчетите задължения към КТБ на база залози в Търговския и имотния регистър, както и в Централния регистър на особените залози), а при още 17 има "задължения към финансови институции", за които имаме неофициална информация, че са към банката.

По-лошо - от отчетите на финансираните фирми се вижда, че немалка част от тях нямат друга собственост или дейност извън отпуснатите от банката кредити и придобитите с тях активи. Много от тях са хронично на загуба или дори с отрицателен капитал, което поставя въпроса как могат да изплатят заемите си.

Подобна концентрация на "вътрешни" кредити надхвърля не само законовите ограничения, но и всяка здрава логика. Финансирането преимуществено на една група, дори тя да не е свързана със собствениците на банката, е рисковано, защото проблеми в отделни дружества могат да повлекат цялата група и да доведат до големи загуби за банката. Ако пък са намесени собствениците, възникват конфликти на интереси, които се управляват трудно, колкото и да е добронамерен мениджмънтът на финансовата институция.

Затова по закон кредитите към свързани лица не бива да надхвърлят 1/4 от собствения капитал на банката. В случая с КТБ, която към края на 2011 г. е с капитал от около 360 млн. лв., ограничението е надхвърлено над 10 пъти. Няма публични данни как се е развило това съотношение през 2012 г., но въпреки нарасналия капитал на КТБ до 450 млн. лева, едрата картина едва ли е променена значително. Към края на юни по данни

на самата банка тя е силно зависима от големите си клиенти - половината кредити се държат от 30-те най-големи кредитополучатели, а 20-те най-големи вложители имат да вземат над 1 млрд. лева, или една трета от депозитите.

"Банков надзор" обаче не вижда проблем. Няма информация доколко щателно БНБ е изследвала свързаността на кредитополучателите на КТБ. На конкретния ни въпрос получихме следния отговор: "Надзорът на големите експозиции на банките у нас се осъществява чрез надзорните периодични отчети и инспекции на място. След всяка инспекция се дават предписания на банките, включително и когато няма формални нарушения на ЗКИ. Проверките (надзорните инспекции) се извършват във всички банки, в т.ч. и цитираната от вас банка. Към момента няма докладвани нарушения на законовите лимити. Повече информация може да бъде намерена в годишните отчети на БНБ, които са публично достъпни." От Корпоративна банка не получихме отговор.

За КТБ няма икономическа криза

Извън неадресирания проблем за свързаността на кредитополучателите с мажоритарния собственик КТБ отчита подозрително здраво качеството на кредитите си. Докато средно в банковата система в резултат на кризата лошите и реструктурирани кредити са около една четвърт от всички, а само лошите - близо 17%, КТБ декларира едва 4%. Също направените от КТБ обезценки за несъбираеми заеми са под 1% от целия ѝ кредитен портфейл при 7% средно за банковата система и до почти 20% за някои по консервативно оценяващи ситуацията институции. Ако допуснем, че риск мениджмънтът на банката е нито по-добър, нито по-лош от средния за системата, това означава, че тя би трябвало да отдели допълнително около 200 млн. лева за провизии, да излезе на сериозна загуба и да се наложи рекапитализиране. Вместо това КТБ трупа счетоводни печалби. Те влизат в собствения ѝ капитал, а това ѝ позволява да увеличава кредитирането.

Същевременно има трикове, с които един кредит да се води жив, дори реално да е необслужван. Те са още по-лесни, ако кредитираш свързана компания. Най-схематично: ако една компания не може да обслужва заема си, банката отпуска друг на формално несвързано дружество, то на свой ред дава заем на първото; в резултат банката има един редовно погасен и един новоотпуснат заем и никакви лоши дължници. Друг вариант е банката да прехвърли лошото си вземане чрез цесия на привидно несвързана компания, която самата тя е кредитирала. Такава стратегия например приложи КТБ при изпадналия в несъстоятелност стъklarски завод "Рубин", като вземания за по 22 млн. лв. бяха прехвърлени по номинал на "Карне-М" и "Евробилд проект" и още 5 млн. лв. на "КИК-Дизайн" - дружества, финансирани от самата банка.

Все пак при машабния ръст на активите на КТБ ѝ се налага и да вдига капитала, за да отговаря на изискванията за адекватност. През миналите две години на два пъти мажоритарния собственик "Бромак" направи това с подчинен срочен дълг - първо 20 млн. евро, а после още 9 млн. евро. Сега се планира и реално увеличение чрез емисия акции за 94 млн. лв. За целта мажоритарният собственик трябва да разполага със собствени средства с доказан произход. И тук обаче има няколко трика за превръщане на кредити в капитал.

Например през последните години делът на "Бромак" в капитала на КТБ падна от 60%

на малко над 50%. Тези близо 10% от акциите, които според борсовите котировки на банката се оценяват на 40-60 млн. лв., бяха прехвърлени в кредитирани от банката свързани компании като "Юлита 2002", "Си ди мениджмънт", "Корект фарм", "Ареском", "Дивал 59", "Булит 2007", "Принт инвест 1", "Транстрејдинг" и др. Така реално кредитите на КТБ се озовават в "Бромак" като приход от продажба на акции и той може да я ползва за увеличение на капитала.

По аналогичен начин и с борсови сделки с други близки компании "Бромак" също успява да извлече печалба. Например в края на октомври 2012 г. компанията на Цветан Василев придоби пакет от 8.24%, или 607 хил. акции на "Булгартабак холдинг" (от финансирани от самата банка компании като "Никкомерс 01" и "Принт инвест 1") при цена 61 лв., които само два дена по-късно продава по 75 лв. за акция, от което реализира печалба от 8.5 млн. лв. В такава сделка трудно може да се открие друга икономическа логика освен прехвърлянето на средства в "Бромак", които при това са с доказан произход - печалба от борсови операции.

Дребните вложители като заложници

Ползвайки евтиния ресурс от държавните компании, КТБ получава предимство, което изкривява чувствително банковия сектор. Благодарение на ниските лихви, които плаща по тези привлечени на едро средства, банката има възможност да поддържа високи лихви по депозитите, които привлича, завземайки пазарен дял от други банки. През последните години това позволи на КТБ да "превключи на втори двигател" и да финансира драматичната си експанзия с депозити на дребни вложители. Така за 2011 г. привлечените средства на КТБ нарастват с почти 50%, миналата година - с още 46%, за да достигнат 5.2 млрд. лв. Този ефект идва основно от депозитите на дребно, при които ръстът е 65% и 78% съответно, а общата им сума вече е 2.6 млрд. лв. Всичко това се случва на пазар, където общо ръстът на привлечените средства е около 4%, а при тези от граждани и домакинства - около 12-13%.

В момента за едногодишен депозит в левове банките с чужди собственици, предлагат нива между 4.5% ефективна годишна лихва при лидерите на пазара и 5% при по малките и при тези с гръцка собственост. Същевременно най-добрата оферта на КТБ е за 6.34% при депозити над 1500 лв., а за по-големи суми лихвата достига и нива над 8%.

Взривообразният ръст на скъпо привлечените дребни вложители в КТБ през последните две години е повишило цената на финансирането на банката с повече от един процентен пункт над средното за сектора, което дългосрочно ще постави на риск финансовите й показатели.

Проблемът се изостря и от наличието на държавна гаранция на депозитите до 100 хил. евро, която притъпява усещането за риск у спестителите. В търсене на по-висока лихва повечето от тях игнорират или поне оставят на втори план въпроса за стабилността на банката. При сериозен проблем с по-голяма банка обаче тази гаранция може да се окаже илюзорна, тъй като натрупаните близо 1.6 млрд. лв. във Фонда за гарантиране на влоговете в България биха били недостатъчни (до края на март банките би трябвало да преведат допълнително над 220 млн. лв. годишна вноска).